

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI
GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD
ZABYTKAMI W GMINIE DOBRA
NA LATA 2020-2023
ZA OKRES 2020-2021**

LUTY 2022

Spis treści

1. Podstawa opracowania sprawozdania.....	3
2. Dotacje na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków w Gminie Dobra.....	4
2.1. Samorząd Gminny - Gmina Dobra.....	4
2.2. Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego.....	6
2.3. Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Szczecinie.....	7
2.4. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.....	8
3. Środki finansowe pozyskane przez Gminę Dobra.....	8
4. Inne działania podjęte przez Gminę Dobra w ramach realizacji Programu Opieki nad Zabytkami.....	9
5. Podsumowanie.....	17
Spis tabel.....	18
Spis fotografii.....	18
Spis rycin.....	18

1. Podstawa opracowania sprawozdania

Rada Gminy Dobra Uchwałą Nr X/130/2019 z dnia 28 listopada 2019r. przyjęła Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2020-2023. Program obejmuje szerokie spektrum zagadnień związanych z dziedzictwem kulturowym Gminy Dobra, od analizy

kontekstu historycznego i zasobu materialnego dziedzictwa kulturowego, poprzez prawne i finansowe aspekty jego funkcjonowania, po wytyczenie celów i określenie zadań w tym zakresie tematycznym na okres czterech lat. W dokumencie przewidziano także monitorowanie realizacji celów programu, sporządzanie sprawozdania z jego realizacji i przedstawienie go Radzie Gminy Dobra.

Program ma się przyczynić m.in. do poprawy stanu zachowania zabytków, wzmocnienia tożsamości lokalnej mieszkańców Gminy Dobra. Sprawozdanie z realizacji Programu ma przedstawić i zanalizować wyniki podejmowanych bieżących działań w tym obszarze tematycznym na różnych poziomach organizacyjnych, zbierać dane o zachodzących zmianach oraz stanowić przesłankę do wzmocnienia lub modyfikowania zadań w programie na kolejne lata.

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021r., poz. 710 ze zm) wójt sporządza co dwa lata sprawozdanie z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami, który przedstawia się w przypadku jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego - Radzie Gminy. Na konieczność uwzględnienia tych działań bezpośrednio wskazuje rozdział 8 tejże ustawy: „Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych”. Artykuł 87 ustawy odnoszący się do programów opieki nad zabytkami na różnych poziomach samorządów lokalnych, określa obowiązek ich sporządzania, okres obowiązywania, procedurę przyjmowania i ogłaszania oraz sporządzania sprawozdań z ich realizacji. Obowiązek opracowywania sprawozdania z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2020-2023 został ujęty również w zapisach samego Programu przyjętego przez Radę Gminy Dobra Uchwałą nr X/130/2019 w dniu 28 listopada 2019r., zwłaszcza rozdziału 6. „Zasady oceny Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami”.

2. Dotacje na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków w Gminie Dobra

Do podstawowych narzędzi prowadzenia oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami może być wykorzystany wskaźnik produktu, który z zasady definiowany jest jako rzeczy materialne, które powstają w ramach realizacji jakiegoś zadania dzięki zaangażowaniu w zadanie środków finansowych, rzeczowych itp.

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021r., poz. 710 ze zm.) obowiązek opieki nad zabytkami, finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na ich właścicielach lub posiadaczach (*mających tytuł prawny do obiektu*). W związku z tym, że koszty większości koniecznych do wykonania prac przy zabytkach przekraczają możliwości finansowe właścicieli lub ich posiadaczy, możliwe jest dofinansowanie prac ze środków krajowych (*będących w dyspozycji administracji rządowej lub samorządowej*) bądź zagranicznych.

2.1. Samorząd Gminny - Gmina Dobra

Gmina Dobra w ramach programu opieki nad zabytkami od lat dofinansowuje remonty zabytków na swoim terenie. Większość z nich to obiekty sakralne, np. wybudowane w XIIIw. kościoły w Buku, Dobrej, Mierzynie, Wąwelnicy i Wołczkowie lub datowane na XIV-XIXw. kościół w Kościnie i kościół w Stolcu. Zachowanie dobrego stanu zabytków jest jednym z priorytetowych zadań Gminy Dobra. Pomimo pandemii koronawirusa i znacznych wydatków z tym związanych, mając świadomość, że zabytki nie mogą czekać, władze gminy w roku 2020 i 2021 podjęły uchwały o przyznaniu dotacji na prace remontowo-budowlane zabytkowych obiektów. W latach 2020-2021, z budżetu Gminy Dobra dofinansowano prace konserwatorskie, restauratorskie oraz roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego, na łączną kwotę **680.000 zł**.

W roku 2020 sposób finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach w Gminie Dobra określała *Uchwała nr XIV/176/08 Rady Gminy Dobra z dnia 28 lutego 2008 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej z budżetu Gminy Dobra na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, zmieniona uchwałą nr XLII/595/10 Rady Gminy Dobra z dnia 28 października 2010 roku*.

Natomiast od roku 2021r. zasady udzielania dotacji właścicielom lub posiadaczom zabytku umiejscowionego na terenie Gminy Dobra na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków określa *Uchwała Nr XXI/283/2021 Rady Gminy Dobra z dnia 25 lutego 2021r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej z budżetu Gminy Dobra na finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków*.

Tabela 1. Dotacje celowe z budżetu Gminy Dobra przekazane w 2020r. na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru
(Źródło: opracowanie własne)

ROK	NR UCHWAŁY	INSTYTUCJA	CEL	KWOTA
2020	Uchwała Nr XVII/236/2020 Rady Gminy Dobra z dnia 24 września 2020r.	Parafia Rzymskokatolicka p.w. Chrystusa Króla Wszechświata w Dołujach.	Kontynuacja prac remontowych i konserwatorskich wieży i rynien oraz opaski wokół kościoła filialnego p.w. M.B. Częstochowskiej w Wąwelnicy.	50.000,00 zł
		Parafia Rzymskokatolicka p.w. M.B. Królowej Świata w Dobrej.	Prace konserwatorskie i restauratorskie ściany południowej kościoła w Dobrej.	50.000,00 zł
		Parafia Rzymskokatolicka p.w. M.B. Szkaplerznej w Wólczkowie.	Wymiana trzech kompletów okien witrażowych z szybą zespoloną (I etap) w kościele w Wólczkowie.	50.000,00 zł
		Parafia Rzymskokatolicka p.w. N.M.P. Matki Kościoła w Bezzreczu.	Wykonanie ogrodzenia i naprawa zabytkowego muru kamiennego oraz remont instalacji odgromowej w kościele w Bezzreczu.	50.000,00 zł
		Parafia Rzymskokatolicka p.w. Św. Urszuli Ledóchowskiej w Buku.	Remont ratunkowy w celu zapobieżenia katastrofie budowlanej (IV etap końcowy) wieży kościoła filialnego p.w. Św. Maksymiliana Marii Kolbego w Stolcu.	100.000,00 zł
		Parafia Rzymskokatolicka p.w. Św. Urszuli Ledóchowskiej w Buku.	Konserwacja korpusu elewacji południowej (I etap) kościoła w Buku.	50.000,00 zł
		Parafia Rzymskokatolicka p.w. M.B. Bolesnej w Mierzynie	Rewitalizacja cmentarza wraz z parkiem z zabytkowym drzewostanem (II etap) przy kościele w Mierzynie.	50.000,00 zł
			RAZEM	400.000,00 zł

Tabela 2. Dotacje celowe z budżetu Gminy Dobra przekazane w 2021r. na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru
(Źródło: opracowanie własne)

ROK	NR UCHWAŁY	INSTYTUCJA	CEL	KWOTA
2021	Uchwała Nr XXV/334/2021 Rady Gminy Dobra z dnia 24 czerwca 2021r.	Parafia Rzymskokatolicka p.w. Chrystusa Króla Wszechświata w Dołujach.	Renowacja ścian zewnętrznych kościoła filialnego p.w. M.B. Fatimskiej w Kościńcu.	40.000,00 zł

	Parafia Rzymskokatolicka p.w. M.B. Królowej Świata w Dobrej.	Prace konserwatorskie i restauratorskie ściany północnej kościoła w Dobrej.	40.000,00 zł
	Parafia Rzymskokatolicka p.w. M.B. Szkaplerznej w Wołczkowie.	Wymiana zdegradowanych przeszkleń okiennych w kościele w Wołczkowie.	40.000,00 zł
	Parafia Rzymskokatolicka p.w. N.M.P. Matki Kościoła w Bezzreczu.	Naprawa zabytkowego muru kamiennego przy kościele w Bezzreczu (II etap).	40.000,00 zł
	Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Urszuli Ledóchowskiej w Buku.	Wykonanie zabezpieczeń konstrukcji kościoła w Buku.	40.000,00 zł
	Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Urszuli Ledóchowskiej w Buku.	Remont ratunkowy w celu zapobieżenia katastrofie budowlanej – prace konserwatorskie i restauratorskie muru, klatki schodowej i schodów wieży szachulcowej przy kościele filialnym p.w. Św. Maksymiliana Marii Kolbego w Stolcu.	40.000,00 zł
	Parafia Rzymskokatolicka p.w. M.B. Bolesnej w Mierzynie.	Rewitalizacja cmentarza wraz z parkiem z zabytkowym drzewostanem przy kościele w Mierzynie (etap III).	40.000,00 zł
		RAZEM	280.000,00 zł

2.2. Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego

Sposób finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach w Województwie Zachodniopomorskim w roku 2020 określała *Uchwała Nr III/39/15 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 27 stycznia 2015r. w sprawie określenia trybu i zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego (Dz. Urz. Województwa Zachodniopomorskiego z 2015 r., poz. 466 ze zmianami).*

Tabela 3. Dotacje celowe z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego przekazane w 2020r. na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz roboty budowlane przy zabytkach z terenu gminy Dobra, wpisanych do rejestru (Źródło: opracowanie własne)

ROK	NR UCHWAŁY	INSTYTUCJA	CEL	KWOTA
2020	Uchwała Nr XV/196/20 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 7 maja 2020r.	Parafia Rzymskokatolicka p.w. M.B. Królowej Świata w Dobrej.	Prace konserwatorskie ściany południowej kościoła w Dobrej.	10.000,00 zł
		Parafia Rzymskokatolicka p.w. Św. Urszuli Ledóchowskiej w Buku.	Remont wieży kościoła filialnego p.w. Św. Maksymiliana Marii Kolbego w celu zapobieżenia katastrofie budowlanej - nakaz PINB (etap końcowy).	40.000,00 zł
				50.000,00 zł

2.3. Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Szczecinie

Na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021, poz. 710 ze zm.) wsparcie z budżetu państwa może być udzielone, po złożeniu wniosku przez wnioskodawcę do wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków właściwego dla miejsca położenia zabytku.

Wnioski do Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace planowane należy składać do 28 lutego roku, w którym ma być udzielona dotacja. Wielkość udzielanych dotacji zależy od ilości zgłoszonych wniosków i wartości środków przyznanych WKZ na ten cel, zwykle nie przekracza 50 % wartości całości prac (wykaz udzielonych dotacji w ubiegłych latach dostępny na stronie internetowej Urzędu). Wnioski o refundację poniesionych nakładów na prace wykonane w ciągu trzech ubiegłych lat można składać do 30 czerwca każdego roku - po zakończeniu wszystkich prac wymienionych w zezwoleniu WKZ. Szczegółowe zasady określone są w Procedurach ZWKZ.

Tabela 4. Dotacje celowe z budżetu państwa przekazane w 2020r. na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru (Źródło: opracowanie własne)

ROK	INSTYTUCJA	CEL	KWOTA
-----	------------	-----	-------

2020	Parafia Rzymskokatolicka p.w. Św. Urszuli Ledóchowskiej w Buku.	Remont kościoła filialnego p.w. Św. Maksymiliana Marii Kolbego w celu zapobieżenia katastrofie budowlanej.	15.000,00 zł
-------------	---	--	--------------

2.4. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Strategicznym celem dotacji udzielanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Tabela 5. Dotacje celowe z budżetu państwa w ramach Programu Ochrony Zabytków przekazane w latach 2020-2021 na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru (Źródło: opracowanie własne)

ROK	INSTYTUCJA	CEL	OBIEKT	KWOTA
2020	Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Urszuli Ledóchowskiej w Buku.	Remont ratunkowy kościoła w celu zapobieżenia katastrofie budowlanej.	Stolec, kościół filialny p.w. św. Maksymiliana Marii Kolbe (XVI w.).	480.000,00 zł
2021	Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Urszuli Ledóchowskiej w Buku.	Remont ratunkowy kościoła w celu zapobieżenia katastrofie budowlanej.	Stolec, kościół filialny p.w. św. Maksymiliana Marii Kolbe (XVI w.).	80.000,00 zł
			RAZEM	560.000,00 zł

3. Środki finansowe pozyskane przez Gminę Dobra

W 2020r. Gmina Dobra pozyskała dofinansowanie ze środków Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych na utworzenie Lapidarium na terenie cmentarza ewangelickiego (zabytku wpisanego do rejestru zabytków pod nr A-1566) w kwocie 1.252.139,00 zł. Natomiast w 2021r. w ramach projektu FMP-0472-21 ze środków Funduszu Małych Projektów programu Interreg VA. pod nazwą „Szlak Pogranicza” sfinansowano 4 przydrożne tablice informacyjne dot. kościoła w Wołczkowie, Dobrej i Buku oraz kościoła i pałacu w Stolcu (kwota 5.700,00 zł).

4. Inne działania podjęte przez Gminę Dobra w ramach realizacji Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2020-2023

W programie zostały określone zadania dodatkowe, związane m.in. ze zwiększeniem atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz lepszą ekspozycją poszczególnych zabytków i walorów krajobrazu kulturowego. Wśród powyższych działań prowadzonych przez Gminę Dobra, wymienić należy następujące inicjatywy:

- 1) **Zakończenie budowy i oddanie do użytkowania ścieżki rowerowej Buk - Łęgi – Dobra oraz Dobra - Wołczkowo - Szczecin (Głębokie)** biegnących w pobliżu obiektów zabytkowych, z której chętnie korzystają mieszkańcy gminy i turyści.
- 2) **Utworzenie w 2020r. Lapidarium w miejscowości Dołuje** (na terenie XIX wiecznego cmentarza ewangelickiego wpisanego do rejestru zabytków, pod numerem A-1566 w 2016r.) Lapidarium ma nietypowy charakter z uwagi na fakt, że powstało na terenie starego cmentarza, na którym zachowane mogiły znajdują się w oryginalnych miejscach, co było podstawowym założeniem projektu jego utworzenia. Wszystkie elementy pozostawiono w miejscu ich odnalezienia. Szczegółowa inwentaryzacja cmentarza oraz analiza dokumentacji historycznej znajdującej się w archiwum Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków nie ujawniła czytelnego założenia kompozycyjnego starego cmentarza. W związku z powyższym założono układ komunikacyjny zapewniający obejście całego terenu cmentarza oraz dojście do niemal wszystkich zachowanych grobów. W trakcie inwentaryzacji terenu odnaleziono wiele mogił i pomników nie ujawnionych na mapie zasadniczej. Po usunięciu krzewów i porostów odnaleziono elementy architektury cmentarnej, a także kolejne stare mogiły. Odnalezione elementy zostały całkowicie odkopane, starannie oczyszczone z ziemi, mchu i porostów oraz resztek zaprawy wiążącej, a następnie skompletowane i scalone w pomniki. Wszystkie pomniki, cokoły, stelle i obramowania mogił poddano starannej renowacji i konserwacji przez firmy wyspecjalizowane w konserwacji zabytków z kamienia naturalnego i sztucznego. Krzyże chrześcijańskie znajdujące się przy większości grobów współczesnych zostały oczyszczone i poddane renowacji odpowiedniej do materiału, z którego zostały wykonane.

Wykonano układ ścieżek z uwzględnieniem alei na osi wejścia drugiej bramy, przyjmując zasadę obejścia cmentarza jedną, główną alejką o szerokości 150 cm.

Pozostałe ścieżki o szerokości 120 i 80 cm zapewniają dojście do większości mogił i pomników. Usytuowane wzdłuż głównej alejki place (w narożniku zachodnim i północnym) stanowią ważną część lapidarium przeznaczoną na ekspozycję elementów architektury cmentarnej odnalezionych na terenie cmentarza bez możliwości określenia pierwotnej ich lokalizacji, a także odnalezionych poza granicami cmentarza. Podczas renowacji muru ogrodzeniowego usunięto wszystkie krzewy i porosty wrastające w mur oraz zwietrzałą zaprawę pomiędzy kamieniami. Puste miejsca uzupełniono zaprawą cementowo-piaskową z dodatkiem środka uszlachetniającego zwiększającego przyczepność zaprawy do kamienia. Ponadto w 7 miejscach oraz w narożniku południowym mur został odbudowany poprzez wykorzystanie podobnej wielkości kamieni polnych. W pracach renowacyjnych ogrodzenia wykonano nowe zwieńczenie na całej długości muru. Od strony ul. Daniela w miejscu dotychczasowych dwóch wejść na cmentarz wykonano kute z żelaza dwie bramy i furtkę.

Podczas prac remontowych przeprowadzono wycinkę wszystkich porostów i krzewów zarastających teren cmentarza. Po niezbędnej pielęgnacji drzew wykonano nasadzenia uzupełniające.

W ramach małej architektury na terenie lapidarium ustawiono granitowe ławki oraz dwie okrągłe ławy granitowe zlokalizowane wokół pni okazałych drzew. Przed lapidarium, po lewej stronie bramy wschodniej ustawiono tablicę informacyjną z opisem historii cmentarza.

Gmina Dobra przystąpiła do budowy lapidarium mając na uwadze dbałość o dziedzictwo kulturowe sołectwa Dołuje. Podczas prowadzonych prac były cmentarz odkrywał wiele nowych tajemnic, co spowodowało, że liczba odrestaurowanych nagrobków bądź ich elementów znacznie przekroczyła zakładaną pierwotnie liczbę 122 nagrobków. W sumie odrestaurowano 176 mogił.

Po zakończeniu niniejszej inwestycji Gmina Dobra podjęła starania o bieżące utrzymanie porządku i czystości oraz dbałość i prawidłową pielęgnację zieleni na terenie lapidarium. Przeprowadzona rewaloryzacja zabytku podkreśla jego walory i nie wpływa ujemnie na posiadane przez zabytek wartości. Obiekt został oznakowany znakiem informacyjnym - Zabytek chroniony prawem (znak Błękitnej Tarczy), którym wyróżnia się zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków.

Fot. 1. Lapidarium w Dołujach (Źródło: dobraszczecinska24.pl)

- 3) Publikowanie informacji na temat gminnych zabytków na lokalnych portalach informacyjnych i w drukowanych periodykach, w tym **utworzenie w 2020r. specjalnej zakładki ZABYTKI na stronie internetowej Urzędu Gminy Dobra (www.dobraszczecinska.pl)**, na której gromadzone są dokumenty, informacje i materiały promujące zabytki, w tym : Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Dobra przyjęta Zarządzeniem Wójta Gminy Dobra Nr 150/2019 z dnia 18 września 2019r. oraz Program Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2020-2023 przyjęty Uchwałą Rady Gminy Dobra Nr X/130/2019 z dnia 28 listopada 2019r.
- 4) **Zgłoszenie w 2020r. Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2015-2019 przyjętego Uchwałą Rady Gminy Dobra Nr X/142/2015 z dnia 26 listopada 2015r. do I edycji Ogólnopolskiego Konkursu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków pod nazwą „Samorząd dla Dziedzictwa nagradzającego gminy za modelowe opracowanie i wdrażanie gminnego programu opieki nad zabytkami.**
- 5) **Zgłoszenie w 2021r. zabytku - Lapidarium w Dołujach do ogólnopolskiego konkursu Zabytek Zadbane 2021** organizowanego przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. Zgłoszenie zostało odrzucone przez Komisję Konkursową ze względu na niespełnienie warunków formalnych konkursu poprzez wyłączenie z konkursu

zabytkowych cmentarzy. Narodowy Instytut Dziedzictwa zwrócił uwagę na charakter i wartość przeprowadzonych działań konserwatorskich wprowadzając jednocześnie zmianę regulaminu w konkursie Zabytek Zadbane 2021 dopuszczającą ocenę tego typu realizacji.

- 6) **Realizacja projektu FMP-0472-21 ze środków Funduszu Małych Projektów programu Interreg VA. pod nazwą „Szlak Pogranicza” w ramach którego powstały 4 przydrożne tablice informacyjne dot. kościoła w Wolczkowie, Dobrej i Buku oraz kościoła i pałacu w Stolcu.** Informacje o przedmiotowych zabytkach są w języku polskim i w języku niemieckim i zostaną ustawione w ich pobliżu przy powstałych ścieżkach rowerowych, aby zwiększyć walory turystyczne regionu i ułatwić dostęp do wiedzy na temat dziedzictwa kulturalnego gminy jej mieszkańcom, odwiedzającym ją turystom z Polski i niemieckim sąsiadom.

1

SZLAKIEM POGRANICZA PRZEZ GMINĘ DOBRA

KOŚCIÓŁ PW. MATKI BOSKIEJ SZKAPLERZNEJ W WOLCZKOWIE
(NR REJESTRU ZABYTKÓW A-509)

W starej zabudowie Wolczkowa najstarszą budowlą z XIII w. jest kościół pw. Matki Boskiej Szkaplerznej, posiadający na parceli ogrodzonej kamiennym murem z dwoma bramami od strony wschodniej i zachodniej. Świątynię zbudowano w formie prostokątnej sali, z kostek granitowych ułożonych w osiemnastu równych warstwach, na starannie wykonanym cokole o sfazowanych krawędziach. Oprócz kamiennego budulca z tamtych odległych czasów pochodzą ostrołukowe blendy szczytu wschodniego z ekspresyjnym masywem wielkiego krzyża, którego ramiona również są zakończone krzyżami. Duże, ostrołukowe okna o ceglanych krawędziach oraz masywna ceglana wieża przy ścianie zachodniej pochodzą z przebudowy przeprowadzonej w 1865r., przy czym górną kondygnację wieży wraz z namalowanym hełmem i latarnią zbudowano w 1900r.

Wnętrze kościoła, przykrytym drewnianym stropem belkowym zobaczyć można kilka dzieł barokowych, ufundowanych w XVII i XVIII w. Głównym elementem jest ołtarz z 1722r., złożony z predelli, retabulum i zwieńczenia. W predelli znajduje się obraz przedstawiający Ostatnią Wieczerzę, w owalnej ramie zwieńczenia namalowany jest pelikan – symbol odrodzenia. W retabulum, ujętym dwoma kolumnami i uszakami z liści akantu, znajduje się obecnie obraz Matki Boskiej Dzieciątkiem (pierwotnie wisiał tu obraz Chrystus na Górze Oliwnej).

W kościele znajduje się neoklasycystyczna ambona z drugiej połowy XIXw., oryginalna klasycystyczna żelwna kropielnica z początku XIXw., neoklasycystyczna chrzcielnica drewniana oraz neogotycki prospekt organowy z lat 70-tych XIXw.

Do starszych dzieł należy bardzo interesująca miśa chrześcijańska, mościąca z reliefem przedstawiającym Adama i Ewę przy Drzewie Dobrego i Złego oraz rzadko spotykana w tutejszych kościołach monstrancja z 1913r. ufundowana przez Michalina i Józefa. W wieży kościoła wiszą dwa barokowe dzwony z lat 1667 i 1673.

KIRCHE MARIA VOM BERG KARMEI IN WOLCZKOWO (DT. VÖLSCHENDORF)
(IM VERZEICHNIS DER DENKMALGESCHÜTZTEN OBJEKTE UNTER NUMMER: A-509)

In der alten ländlichen Bebauung von Wolczkowo gilt als edelstes Bauwerk die Kirche Maria vom Berg Karmel. Erbaut im 13. Jht., steht sie an einer Stelle, die von einer Steinmauer mit Osttor und Westtor umgeben ist. Gebaut wurde die Kirche ursprünglich in Form eines rechteckigen Saals aus Granitsteinen, die auf einem sorgfältig gefertigten Sockel in achtzehn gleichen Schichten verlegt wurden. Außer Steinbaustoff stammen aus der alten Zeit auch spitzbogige Blendens am Ostgiebel mit einem Motiv des herrlichen riesigen Kreuzes, dessen Arme wiederum mit Kreuzen abgeschlossen sind. Große Fenster mit Spitzbögen und Ziegelblenden sowie ein massiver Ziegelsteinturm an der Westwand stammen aus der Umbauzeit 1865. Der komplette obere Stockwerk des Turmes sowie das zeltförmige Helmdach mit Laterne sind 1900 gebaut worden.

Innerhalb der Kirche, die mit einer Holzbalkendecke versehen ist, kann man einige barocke Kunstwerke aus dem 17. und 18. Jht. bewundern. Der wichtigste Teil ist ein Altar aus dem Jahr 1722, bestehend aus Predella, Retabel und Bekrönung. In der Predella befindet sich ein Abendmahl-Gemälde und in einem Ovalrahmen der Bekrönung ist ein Bild mit Pelikan – dem Symbol der Wiedergeburt – zu sehen. Im Altarretabel, versehen mit zwei seitlichen Säulen und verziert mit Akanthus-Blättern im oberen Teil, gibt es zur Zeit ein Bild Maria mit Jesuskind (ursprünglich hing hier ein Bild Christus am Ölberg). In der Kirche befinden sich eine neoklassizistische Kanzel aus der 2. Hälfte des 19. Jhts., ein klassizistisches originales Guss-Weihwasserbecken aus dem Anfang des 19. Jhts., neoklassizistisches hölzernes Taufbecken und neogotischer Orgelprospekt aus den 70-er Jahren des 19. Jhts. Zu den älteren Sakralgegenständen in der Kirche gehören ein anderes einzigartiges Messing-Taufbecken mit Adam und Eva am Baum der Erkenntnis als Relief und eine seltene Monstranz aus dem Jahr 1913, gestiftet von Michalina und Józef. Am Kirchturm hängen zwei barocke Glocken aus den Jahren 1667 und 1673.

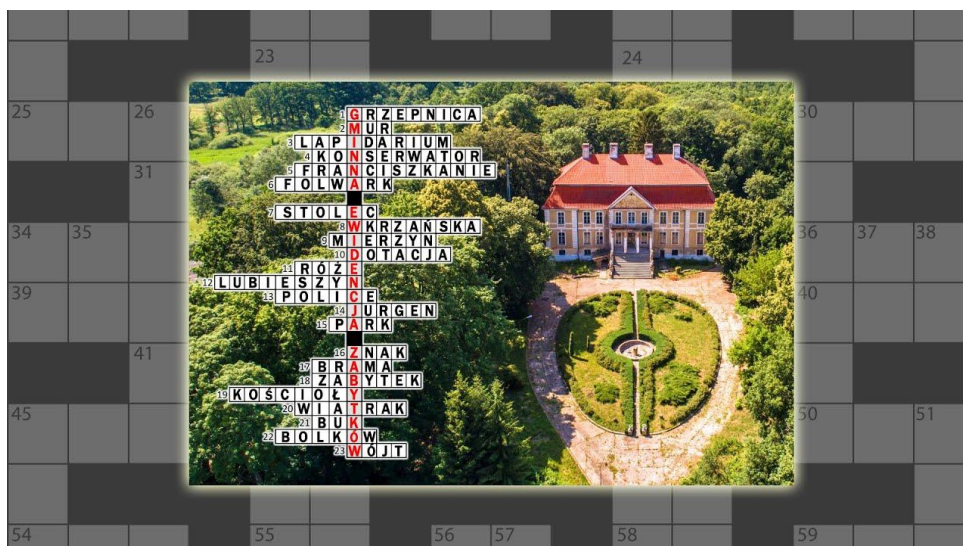

Fot. 2. Tablica Nr 1 - Kościół Wolczkowo (Źródło: Urząd Gminy Dobra)

- 7) **Filmy promujące zabytki Gminy Dobra zamieszczone na stronie internetowej urzędu: www.dobraszczecińska.pl w zakładce ZABYTKI lub na portalu internetowym: www.gminadobra24.pl:**

- a) „Zabytki w Gminie Dobra - część 1” – film opublikowany w dniu 13.11.2020r.,
- b) „Zabytki w Gminie Dobra - część 2” – film opublikowany w dniu 13.11.2020r.,

- c) „Szlak Pogranicza – Dobra” - film zrealizowany w ramach projektu FMP-0472-21 ze środków Funduszu Małych Projektów programu Interreg VA., opublikowany w dniu 30.07.2021r.
 - d) Szlak Pogranicza – Wołczkowo - film zrealizowany w ramach projektu FMP-0472-21 ze środków Funduszu Małych Projektów programu Interreg VA., opublikowany w dniu 30.07.2021r.
 - e) „Lapidarium w Dołujach w zimowej oprawie” Dołuje, Gmina Dobra 2021 – opublikowany w 2021r. , zrealizowany przez Trukszyn Film Studio.
- 8) **Zaktualizowanie przyjętego w 2017r. Gminnego Planu Ochrony Zabytków na Wypadek Konfliktu Zbrojnego i Sytuacji Kryzysowych dla Gminy Dobra** na dzień 31.12.2020r. i na dzień 31.12.2021r.
- 9) Złożenie w lutym 2021r. sprawozdania z realizacji zadań Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2017-2020 poprzez wypełnienie *Ankiety do jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Monitoring drugi, dwuletni cykl 2019-2020.* zgodnie na wniosek Biura Dokumentacji Zabytków w Szczecinie działającego z upoważnienia Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego.
- 10) **Ogłoszenie w grudniu 2021r. Konkursu Krzyżówka** w ramach promocji zabytków Gminy Dobra oraz poszerzania wiedzy mieszkańców gminy i okolic na temat historii Gminy Dobra, dziedzictwa kulturowego, programu opieki nad zabytkami oraz samych zabytków znajdujących się na terenie gminy Dobra. Konkurs cieszył się dużym zainteresowaniem. Komisja Konkursowa zakwalifikowała do losowania nagród 44 Uczestników Konkursu z pośród 52 dostarczonych zgłoszeń. Pięciu szczęśliwców nagrodzono bonem prezentowym sieci Empik o wartości 200 zł każdy. Informacje o konkursie, regulamin oraz relację z losowania nagród prezentowano na stronie internetowej urzędu, portalach internetowych oraz w regionalnej telewizji.

Ryc.1. Rozwiązanie w Konkursie Krzyżówka (Źródło: dobraszczecinska24.pl)

- 11) **Przeprowadzenie akcji oznakowania zabytków wpisanych do krajowego rejestru zabytków** tabliczką wykonaną według wzoru zawartego w Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. 2004 nr 30 poz. 259) - Zabytek chroniony prawem (znak Błękitnej Tarczy).

Fot. 3 - 5. Akcja oznakowania zabytków wpisanych do rejestru zabytków znakiem Błękitna Tarcza (Źródło: Urząd Gminy Dobra)

Fot. 6. Znak Błękitna Tarcza (Źródło: Urząd Gminy Dobra)

- 12) W 2021r. przedstawiciele Urzędu Gminy Dobra uczestniczyli w **uroczystej inauguracji Zachodniopomorskich Dni Dziedzictwa pod hasłem „Skarbiec pamięci”**, które miały miejsce w Ogrodach Przelewice. Hasło ZDD „Skarbiec pamięci” odwoływało się do historii, które skrywają mury zabytkowych obiektów, ale też do wspomnień i emocji zamkniętych w rodzinnych albumach i pamiątkach przekazywanych kolejnym pokoleniom, które na Pomorzu Zachodnim znalazły swój dom. Wśród Organizatorów i Partnerów ZDD była również Gmina Dobra oraz Gminne Centrum Kultury i Bibliotek w Dobrej. W ramach ZDD „Skarbiec pamięci” na terenie Gminy Dobra w dniu 18 września 2021r. odbyło się wydarzenie pn. **„SPACER PO HISTORIĘ”**. „Spacer po historię” to wydarzenie sportowo-rekreacyjne z uwzględnieniem rysu historycznego dziejów miejsc i obiektów, które znajdują się na trasie spaceru: Mierzyn -Skarbimierzyce - Dołuje - Kościno. Trasa liczyła około 9 km. Zakończyła się w Kościnie, gdzie na uczestników spaceru czekało ognisko, kiełbaski, opowieści o historii regionu i quiz historyczny z nagrodami. Uczestnicy mogli brać udział w spacerze na całej długości trasy lub jego długość dostosować do własnych możliwości i potrzeb, dołączając do wędrówki w każdej miejscowości na trasie.

Ryc.2. Logo Zachodniopomorskich Dni Dziedzictwa pod hasłem „Skarbiec pamięci” 2021
(Źródło: Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie)

Przyjęta w 2019r. Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Dobra pozwala na monitorowanie prac podejmowanych przy obiektach zabytkowych znajdujących się na terenie Gminy Dobra. Prace remontowe i budowlane przy obiektach wpisanych do GEZ są zgłaszane do zaopiniowania przez Zachodniopomorskiego Konserwatora Zabytków, a właściciele obiektów zabytkowych są informowani, że zachowanie zabytku we właściwym stanie technicznym, estetycznym i funkcjonalnym leży w interesie społecznym, a wszelkie zmiany i ingerencje w istniejącą architekturę obiektu, mające wpływ na jego wygląd zewnętrzny (bryłę, kompozycję i detal architektoniczny elewacji) nie powinny mieć negatywnego wpływu na wartości, które podlegają ochronie. W 2021r. do Wójta Gminy Dobra wpłynął jeden wniosek o wydanie opinii w sprawie wymiany pokrycia dachowego i stolarki okiennej w budynku mieszkalnym położonym w Wołczkowie i wpisanym do GEZ.

W listopadzie 2021r. do Wójta Gminy Dobra wpłynął również wniosek o wykreślenie nieruchomości (działki nr 159 w Wąwelnicy) z GEZ ze względu na brak jej wartości artystycznych, historycznych i naukowych, które należy objąć ochroną zgodnie z zapisami ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami .

W oparciu o *Uchwałę Nr VI/79/2019 Rady Gminy Dobra z dnia 30 maja 2019r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Dobra* oraz w związku z prowadzonymi konsultacjami społecznymi nad ww projektem w listopadzie 2021r. zgłoszono akces o uwzględnienie w zmienianym *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Dobra* obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Dobra przyjętej Zarządzeniem nr 150/2019 Wójta Gminy Dobra z dnia 18.09.2019

W okresie od dnia 1 stycznia 2020r. do dnia 31 grudnia 2021r. Wójt Gminy Dobra dwukrotnie wyraził zgodę na prowadzenie poszukiwań przy użyciu wykrywacza metalu

x-Terra 305 na gruntach należących do Gminy Dobra informując wnioskodawcę, że zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 12 *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, a z treści art. 36 ust. 7 niniejszej ustawy wynika, że w przypadku poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych wymagana jest zgoda właściciela lub posiadacza nieruchomości.

5. Podsumowanie

Reasumując, zadania „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w Gminie Dobra na lata 2020-2023” w okresie 2020-2021 realizowane były na bieżąco, w ramach posiadanych w budżecie środków finansowych przeznaczonych na ochronę zabytków. Zadania dodatkowe związane ze zwiększeniem atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych realizowane były systematycznie i będą kontynuowane w latach następnych. W zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, Gmina Dobra współpracowała z placówkami oświatowymi, kulturalnymi i kościołami, promując materialne oraz niematerialne dziedzictwo kulturowe całej gminy. Zadania wspierane były również przez projekty edukacyjne i turystyczne mające na celu wzrost świadomości kulturalnej oraz rozbudzenie zainteresowania zabytkami wśród mieszkańców gminy Dobra.

Zaznaczyć należy, że opisane w Programie priorytety realizowane były za pomocą działań zarówno bezpośrednio wpływających na poprawę stanu zachowania zabytków, jak i pośrednio, polegających na upowszechnianiu i promowaniu lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz zwiększaniu świadomości społecznej w zakresie potrzeby jego zachowania.

Zabytki stanowią o naszej przeszłości i pokoleniach, w tym także naszych przodkach, którzy żyli przed nami, a dzięki którym jesteśmy tu i teraz. Dlatego właśnie w codziennym życiu, w dobie pandemii koronawirusa Gmina Dobra nie zapomniała o naszym dziedzictwie.

Wójt Gminy Dobra

Teresa Dera

Sprawozdanie sporządziła:

Inspektor Agnieszka Łączna-Jaworek

Wydział Spraw Obywatelskich Urzędu Gminy Dobra

Spis tabel:

Tabela 1. Dotacje celowe z budżetu Gminy Dobra przekazane w 2020r. na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru.

Tabela 2. Dotacje celowe z budżetu Gminy Dobra przekazane w 2021r. na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru.

Tabela 3. Dotacje celowe z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego przekazane w 2020r. na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz roboty budowlane przy zabytkach z terenu Gminy Dobra wpisanych do rejestru.

Tabela 4. Dotacje celowe z budżetu państwa przekazane w 2020r. na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru.

Tabela 5. Dotacje celowe z budżetu państwa w ramach Programu Ochrony Zabytków, przekazane w latach 2020 - 2021 na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru.

Spis fotografii:

Fot. 1. Lapidarium w Dołujach (*Źródło: dobraszczecinska24.pl*)

Fot. 2. Tablica Nr 1 - Kościół Wolczkowo (*Źródło: Urząd Gminy Dobra*)

Fot. 3-5. Akcja oznakowania zabytków wpisanych do rejestru zabytków znakiem Błękitna Tarcza (*Źródło: Urząd Gminy Dobra*)

Fot. 6. Znak Błękitna Tarcza (*Źródło: Urząd Gminy Dobra*)

Spis rycin:

Ryc.1. Rozwiązanie w Konkursie Krzyżówka (*Źródło: dobraszczecinska24.pl*)

Ryc.2. Logo Zachodniopomorskich Dni Dziedzictwa pod hasłem „Skarbiec pamięci” 2021 (*Źródło: Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie*)